

_ _ betecknar fetstil

FIBROMYALGI OCH DÅLIG FILOSOFI

(Kolumn ÅU 13.11.97)

Lars Hertzberg

Det frågas ofta vad det är för mening med ett ämne som filosofi. Till svar kan man då peka på att det finns bra och dålig filosofi. Den dåliga filosofin har ingen funktion. Den goda filosofins funktion är däremot att försöka motverka den dåliga filosofin.

Problemet är att det inte finns något sätt att avgöra i förväg vad som är bra och dåligt - det enda vi kan göra är följa argumentet, och besluta för vår egen räkning.

*

I TV-Nytt 16.10 intervjuades Folkpensionsanstaltens rehabiliteringschef _Jouko Wahl_ kring frågan om varför fibromyalgipatienter får sjukpension i Sverige, men inte i Finland. Hans svar var att det är omöjligt att någonsin veta om en person lider av fibromyalgi, eftersom man inte hittat några organiska symptom på sjukdomen. Det är med andra ord möjligt att alla fibromyalgipatienter simulerar sjukdomen, ja att det inte existerar någon sådan sjukdom överhuvudtaget.

Även om man inte känner till de medicinska förhållandena i detalj, är det uppenbart att här föreligger ett felresonemang. Utan att säga det rent ut bekänner sig Wahl här till den filosofiska riktning som kallas 'dualism', och som i korthet går ut på, att varje människas känslor, tankar och förnimmelser är dolda för varje annan människa bakom en ogenomtränglig ridå, så att det i princip är omöjligt för mig att veta något om en annan människas inre liv. För man det dualistiska resonemanget till sin spets, så måste man dra slutsatsen att det är möjligt att jag är den enda varelsen som över huvud taget _har_ ett sjäsliv, och att de människolika varelser jag ser omkring mig kanske är komplicerade robotar, eller projektioner av min fantasi. Den här ståndpunkten kallas 'solipsism'.

Dualismen brukar förknippas med _René Descartes_ (den franske filosof som av drottning Kristina inbjöds till Sverige och dog där år 1650). Dualismen är också den ståndpunkt de flesta studenter omfattar när de börjar läsa filosofi - eller rättare sagt: det är den ståndpunkt de tror sig omfatta, för det är sällan man träffar på någon som verkligen skulle resonera på detta sätt också utanför seminarierummet. En av de viktigaste uppgifterna på introduktionskursen i filosofi

är att få studenterna att upptäcka att de inte är dualister i verkligheten, vilket för all del inte är gjort i en handvändning.

*

I själva verket är det inte mycket vi kan lita på om vi är konsekventa dualister. Redan genom att säga att en annan person går, talar eller tittar omkring sig, så har jag uttryckt min förståelse för att jag framför mig har en normal, levande och förnimmande mänsklig varelse.

En läkare tar emot en patient som klagar på smärtor i buken. Hon klämmer honom på magen här och där för att få reda på var det gör ont. Till slut ställer hon sin diagnos: akut blindtarmsinflammation. Men anta att hon i stället sade: 'Jag kan ju inte veta var han har ont. Jag har ju bara hans ord att gå efter.' Vi skulle inte dra slutsatsen att hon ger uttryck åt en filosofisk ståndpunkt, snarare skulle vi undra hur det är fatt med henne - lider hon av paranoia, eller är det ett fall av långtgången burn-out?

Jouko Wahl och de övriga beslutsfattarna vid FPA är tydligen däremot villiga att dra ut de praktiska följderna av sin filosofiska ståndpunkt. Eller så förefaller det. Helt konsekventa är de nämligen inte. Tydligen betvivlar de inte att man kan veta, att en person med fysiska symptom har smärtor. Om någon blivit överkörd av en traktor, benet har krossats och han vrider sig i uppenbara plågor, så är de inte benägna att misstänka att han simulerar. Här säger de inte: 'Allt vi har att gå efter är hans beteende, i grund och botten kan vi inte veta vad som försiggår i hans inre.' Frågan är bara vilken rätt de har att inte misstänka honom. För om det en gång är omöjligt att veta om andra människor som visar alla tecken på smärta verkligen har ont, hur kan vi då någonsin få reda på, om benbrott verkligen förorsakar smärta hos andra än oss själva?

*

När jag säger att jag vet en sak så ger jag uttryck åt min förvissning. Jag tar inte ställning till en metafysisk fråga om vad som går att veta. Frågan vad vi kan veta är inte en filosofisk fråga. Det är en fråga som kan ställas och besvaras bara i olika konkreta livssammanhang. Vilket är då det sammanhang i vilket man kan förstå Wahls påstående att det är omöjligt att veta om en patient lider av fibromyalgi? Sammanhanget är, vill jag säga, den finländska arbetslivskulturen. Det outtalade axiom man håller fast vid, efter alla dessa år av gigantisk arbetslöshet, är att arbetet är

ett nödvändigt ont som individen underkastar sig bara som en sista utväg, ifall det inte finns någon annan metod att skaffa sig eller lura till sig en utkomst.

Att arbetet är ett nödvändigt ont är en princip som tyvärr också hyllas ute i arbetslivet. Ska man vara förtjänt av sin lön, så ska man ha det jäkligt på arbetsplatsen. Så resoneras det ofta. En annan sida av samma kultur är den som visar sig i, att vårt land i stort sett har det största antalet förtidspensionerade i västvärlden. 'Management by perkele' kallar vi detta stolt.

Ansökan om sjukpensionering är alltså ett drag i ett slags pokerspel, där det gäller för myndigheterna att inte kasta korten innan man synat motpartens hand. Och kan motparten inte visa upp anfrätta lungor eller nerbrutna leder, då har han bluffat. Betraktar man pensionsfrågor i det här ljuset, då är det klart att man inte kan godta på sjukdomar utan organiska symptom. Det är som att spela poker med imaginära kort.

Givetvis kan det förekomma att någon vill bluffa sig bort från arbetslivet t.ex. genom att åberopa fibromyalgi. Men att för den skull misstro alla som lider av denna åkomma är ett cyniskt och frivolt sätt att förhålla sig till mänskliga lidanden.